

Већу Интердисциплинарних студија Универзитета уметности у Београду
Косанчићев венац 29, Београд

Сенату Универзитета уметности у Београду
Косанчићев венац 29, Београд

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
АНИЦЕ АРСИЋ
МУЗИКА И ПЕРФОРМАНС УМЕТНОСТ – ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ ПРИСТУП

Комисија за процену и одбрану докторске дисертације Анице Арсић под називом *Музика и перформанс уметност – интердисциплинарни приступ*, на свом састанку одржаном 11. децембра 2014. године, предложила је и том приликом усвојила Извештај којим се позитивно оцењује наведена докторска дисертација. Извештај Комисије садржи: уводно образложење; биографију кандидаткиње; анализу докторске дисертације; критички увид; оцену резултата докторске дисертације; као и закључак Комисије.

Уводно образложење

Аница Арсић је предложила докторску дисертацију насловљену *Музика и перформанс уметност – интердисциплинарни приступ* након што је положила све испите на Интердисциплинарним докторским студијама – студијски програм Теорије уметности и медија на Универзитету уметности у Београду. Докторска дисертација са наведеном предложеном темом одобрена је на седници Сената Универзитета уметности у Београду 30. маја 2013. године. За ментора је именована др Тијана Поповић Млађеновић, ванредни професор Факултета музичке уметности у Београду и предавач на Интердисциплинарним мастер и докторским студијама Универзитета уметности у Београду.

Веће Интердисциплинарних студија је, на основу обавештења ментора да је докторска дисертација Анице Арсић завршена, на седници одржаној 13. новембра 2014. године донело одлуку о именовању Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације у

саставу: др Тијана Поповић Млађеновић, ванредни професор Факултета музичке уметности у Београду – ментор, др Миодраг Шуваковић, редовни професор Факултета музичке уметности у Београду, др Бранка Радовић, редовни професор Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, др Никола Шуица, ванредни професор Факултета ликовних уметности у Београду, и др Марија Масникоса, ванредни професор Факултета музичке уметности у Београду.

Биографија кандидаткиње

Аница Арсић је рођена 1981. године у Вршцу. Основну музичку школу „Јован Бандур” завршила је у Панчеву, а средњу музичку школу „Јосиф Маринковић” у Зрењанину 1999. године. Одсек за музичку педагогију Музичке академије на Западном Универзитету у Темишвару уписала је 2001. године. Одбранивши мастер рад под називом „Живот и дело Стевана Стојановића Мокрањца” 2006. године, стекла је звање дипломираног уметника. Године 2010, уписала се на Интердисциплинарне докторске студије Теорије уметности и медија на Универзитету уметности у Београду. До пријаве теме докторске дисертације маја 2013. године, у року је положила све испите предвиђене студијским програмом.

У својству асистента диригента, Арсићева је у периоду од 2006. до 2010. године радила у градском хору „АС” у Вршцу, са којим је учествовала на такмичењу хорова у Руми, а гостовала у Румунији, Бугарској, Републици Српској и Македонији. Од 2007. године запослена је у музичкој школи „Јосиф Маринковић” у Вршцу као наставник солфеђа. Године 2012. основала је певачку групу у Вршцу.

Објављени радови

Више научних радова Арсићеве је објављено (или прихваћено за објављивање) у стручним и научним часописима, међу којима су и рецензија књиге *Das Unheimliche* ауторке др Мариеле Цветић (*AM Journal of Art and Media Studies*, Београд, 2012, бр. 2), текстови „Интертекстуалност Јулије Кристеве” и „Феминизам у дискурсу Јулије Кристеве и Симон де Бовоар” (*Годишњак Културног центра Вршац*, 2012, 2013), као и текст „Уметнички перформанс и савремене извођачке праксе” (*Билтен међународног конгреса музиколога*, Темишвар, 2014).

Анализа докторске дисертације

Докторска дисертација Анице Арсић *Музика и перформанс уметност – интердисциплинарни приступ* обухвата 250 страница текста (фонт Times New Roman 12, проред 1,5). Дисертација садржи десет поглавља укључујући Увод и Закључак (стр. 7–233), апстракт и кључне речи на српском (стр. 1–3) и енглеском језику (стр. 4–6), списак коришћене литературе (стр. 234–247), списак вебографских референци (стр. 248–249), као и биографске податке и библиографију ауторке (стр. 250).

Докторска дисертација Анице Арсић *Музика и перформанс уметност – интердисциплинарни приступ* посвећена је специфичној расправи о музици и перформанс уметности у смислу улоге и места које (савремени) музички дискурс заузима у контексту перформанс уметности, као и улоге перформативног дискурса у (савременој) музици, наиме, заснива се на теоријским разматрањима и тумачењима релевантне проблематике која се вишеслојно развија и интердисциплинарно разгранава са становишта студија перформанса, теорије уметности и теорије текста, психоаналитичке теорије и студија *body art*-а, као и културалне теорије, (пред)историје и културолошког контекста (савременог) уметничког перформанса и музике као његовог значајног елемента. Дисертацијом се презентују следећи нивои истраживања:

- мапирање теоријског поља студија извођења и феномена уметничког перформанса
- примена концепата теорије уметности, теорије текста и психоаналитичке теорије на анализу перформанс уметности и музике
- анализа и критички осврт на схватање уметничког перформанса као културолошког цивилизацијског обрасца са посебним указивањем на његове историјски значајне музичке пунктове
- критичко разматрање непосредне предисторије уметничког перформанса у 20. веку
- комплексно тумачење (пре свега, са позиција теорије уметности, теорије текста и психоаналитичке теорије) феномена вишеструких и вишесмерних уодношавања и саозначавања музике и перформанс уметности у остварењима Лори Андерсон, Мередит Монк, Бенцамина Јусупова, Светлане Спајић и

Марине Абрамовић, а са освртом на културолошки концепт савременог уметничког перформанса.

Описани концепт истраживања изложен је на методолошки јасно разрађен и теоријски конзистентан начин.

Дисертација започиње Уводом (стр. 7–17) у коме су презентовани предмет и циљеви рада, питања на која ће се у раду одговарати, основне полазне (хипо)тезе и увиди у досадашња истраживања односне проблематике, теоријски оквир, методе и приступ феномену музике и перформанс уметности у конкретном истраживању, као и предикција резултата који се очекују на основу датог истраживања.

Друго поглавље носи назив „Од студија извођења до дефиниције уметничког перформанса” (стр.18–25) у коме се расправља сам појам перформанса и његове дефиниције, историјски и теоријски позиционирају студије перформанса и студије извођачких уметности, даје преглед референтне литературе, разматрају различите теорије перформанса (Шекнер, Гарнер, Голдберг, Карлсон, Милохњић, Шуваковић, Леман, Јовићевић, Вујановић, Фортиер, Блау, Павис) и указује на критеријуме класификовања перформанса (Шуваковић).

Треће поглавље под насловом „Уметнички перформанс приказан теоријом текста” (стр. 26–50), подељено је на следећа потпоглавља: „Ролан Барт”, „Јулија Кристева” (са под-потпоглављима „*Семиотичко означавање као увод у интертекстуалност*” и „*Кодирање и декодирање текста као интертекстуални процеси*”), и „Поруке уметничког перформанса ‘прочитане’ теоријама текста”. У овом поглављу се уводе појмови интертекстуалности и хипертекста који се блиско везују за ‘читање’ и тумачење текста уметничког перформанса, при чему се полази од детаљно анализираних теоријских поставки Ролана Барта и Јулије Кристеве, а са освртом на односна теоријска разматрања Дериде, Бахтина, Фукоа, Делеза, Гатарија и Балдинија. Такође, у овом поглављу ауторка уводи и расправу о феномену тела у вези са текстом уметничког перформанса, а у контексту указивања на препознатљиву експресивност различитих перформанс уметника из различитих уметничких медија (Ворхол, Полок, Мендиета, Оно, Бојс, Клајн, Абрамовић, Востел, Пане, Барден), као и на улогу и значај публике у конкретним перформанс остварењима.

Четврто поглавље под називом „Психоаналитичка теорија и тумачење перформанс уметности и музике” (стр. 51–74) сегментирано је на два потпоглавља - „Жак Лакан” и „Уметнички перформанс у светлу психоаналитичког дискурса”. Кандидаткиња у овом поглављу детаљно разматра Фројдову теорију о динамичкој структури личности, појам *Das Unheimliche* који на специфичан начин повезује психоаналитичке приступе Фројда, Лакана и Жижера (Цветић), Лаканову психоаналитичку теорију (са указивањем на његове анализе Поових прича, Шекспировог *Хамлета*, Софоклеову *Антигону*, Игоове песме и Холбајнову слику *Амбасадори*), да би, затим, уследила разрађена расправа појма *libido* (Јунг) и *libida* перформанс уметника као креатора и реализатора акције коју презентује тело. С тим у вези, ауторка развија утемељено и теоријски комплексно тумачење перформанс уметности (на примеру перформанс уметника – карактеристика и ставова њихових уметничких личности и њихових остварења – као што су Акончи, Абрамовић, Оно), дакле, извођача и публике, из визууре, пре свега, Лаканове психоанализе (тезе о несвесном, концепт знака, означитеља и означеног, стадијум ‘огледала’ итд.) на примеру перформанса *Putam 0* и *The House With the Ocean View* Марине Абрамовић, а потом и Жижера теоријске поставке („публика као означитељ који заступа субјект /свесно уметнице/ за другог означитеља /несвесно/, несвесно као означитељ кога за субјект заступа било који означитељ, једна означитељ заступа субјект за све друге означитеље”, стр. 68–69) на примеру перформанса *Cut Piece* Јоко Оно.

Пето поглавље, насловљено „Улога музичког израза у уметничком перформансу” (стр. 75–94), има своје потпоглавље под називом „Уметнички перформанс као културолошки образац цивилизације – контекстуално разматрање његових историјски значајних музичких пунктова” (стр. 79–94) које садржи два под-потпоглавља - „*Елементи уметничког перформанса у ритуалном извођењу*”, и „*Од дитирамба до опере и њеног развоја на европском тлу*”. Указујући на музику у перформансу као мултимедијалном, интертекстуалном и интерактивном уметничком исказу, ауторка поентира њене различите могуће функције и позиције. То чини са становишта примене кондензованих и међусобно прожетих тумачења проистеклих из већ развијених разматрања у пољу теорије текста и психоанализе. При томе, имајући у виду уметнички перформанс као цивилизацијски културолошки образац, Арсићева контекстуално расправља све његове кључне историјске „назнаке” (од првобитног друштва, преко античких цивилизација и старог века, потом

средњег века, ренесансе и надаље, све до почетка 20. века) које се пре свега везују за музику и њену историју – од ритуала преко дитирамба и грчке трагедије до опере и њеног развоја на европском тлу.

Шесто поглавље носи назив „Непосредна предисторија уметничког перформанса” (стр. 95–125) и односи се на његову директну „припрему” у уметности 20. века. У том смислу, ово поглавље садржи следећа потпоглавља: „Футуризам и футуристички перформанс. Футуризам у Русији (кубофутуризам)”, „Перформанс уметност и Дада”, „Надреализам и перформанс уметност између два светска рата”, „Баухаус и перформанс уметност”, „Уметност после Другог светског рата”, „Извођачке форме у Европи после Другог светског рата – пут ка уметничком перформансу” и „Уметничке форме у САД пред Други светски рат и у првим деценијама после рата које су претходиле или утицале на развој уметничког перформанса”.

У седмом поглављу под називом „Уметнички перформанс – нова извођачка уметничка пракса” (стр. 126–143), разматра се најпре „Тело уметника као експериментални објекат” на примерима перформанса Опенхајма, Бардена, Абрамовићеве, Пане и Акончија, затим „Простор као садржајна одредница уметничког перформанса” на примерима перформанс уметника/уметница као што су Нојман, Валтер, Ринке, Браун, Гилберт и Џорџ, потом „Уметнички перформанс као интроспективна анализа уметника” на примерима перформанса уметница као што су Розембахова, Абрамовићева, Вилсонова, Еплова, Раселова, Хајлерова и Антинова, посебно се наглашава „Публика у уметничком перформансу” на примерима њених различитих улога у перформансима Јоко Оно, Дена Грејма, Ребеке Хорн, Марине Абрамовић и Џули Хејворд, да би се на крају овог поглавља, то јест, у његовом петом потпоглављу насловљеном „Уметнички перформанс на крају 20. и почетку 21. века”, указало на актуелни тренутак на примерима перформанса Фабреа, Вудроа, О`Делија и Пејнове, као и „сајберформанса”.

Осмо поглавље под називом „Културолошки концепт савременог уметничког перформанса” (стр. 144–149), проблематизује место уметничког перформанса у култури садашњег времена имајући у виду економске, социјалне и културолошке промене, односно савремено потрошачко друштво, а из перспективе социологије, психоанализе, феминистичких теорија и антропологије.

Девето поглавље представљају четири „Студије случаја” (стр. 150–204) које су посвећене стваралаштву Лори Андерсон, Мередит Монк, Бенцамина Јусупова и Светлане Спајић, а којима се приступа са становишта теорије уметности, студија извођења, теорије текста и психоанализе. На конкретним примерима дају се комплексни одговори на у Уводу постављена питања о феномену музике у перформанс уметности, као и елементима перформанса у музичком делу.

Дисертација се завршава Закључком (стр. 212–233) у коме је спроведена систематизација читавог истраживања и наглашена специфична позиција ауторке у односу на перформанс уметност, музику у перформансу и елементе перформанса у музици са интердисциплинарног становишта.

Списак коришћене Литературе садржи 217 јединица на српском, енглеском, хрватском и француском језику, док списак Вебографије садржи 37 јединица.

Критички увид и оцена резултата

Општи поглед на докторску дисертацију

Докторска дисертација Анице Арсић *Музика и перформанс уметност – интердисциплинарни приступ* недвосмислено је оријентисана ка интердисциплинарним истраживањима, анализама, интерпретацијама и расправама студија извођења, теорија савремене уметности, културе, психоанализе и текста, те тумачењу музике и перформанс уметности у контексту савремених хибридних схватања уметности и културе.

Аница Арсић је на оригиналан и теоријски заснован начин проблемски конципирала и критички спровела истраживање, те понудила сасвим специфичну расправу и тумачење теоријског и естетичког интердисциплинарног проблема музике и перформанс уметности. С тим у вези, реч је о систематичном и разрађеном научном делу које у домену студија савремене уметности, студија извођења, теорије уметности, теорије текста, теоријске психоанализе и теорије културе успоставља могућност даљих промишљања односа музике и перформанс уметности.

Предмет и циљ докторске дисертације

Арсићева је за предмет своје докторске дисертације поставила научни проблем праћења улоге и места које (савремени) музички дискурс заузима у контексту перформанс уметности, као и улоге перформативног дискурса у (савременој) музици. У том смислу,

ауторка је разматрала савремену мулти- и интермедијалну уметничку праксу имајући у виду комплексне друштвене односе који се вишезначно реперкутују на уметнички дискурс. Наиме, интердисциплинарни приступ феномену перформанс уметности и музике подразумевао је повезивање различитих дисциплина у пољу теорије уметности, а са циљем истраживања проблемских кругова које је Арсићева у Уводу дисертације издвојила и формулисала у облику питања на која се у даљем току рада траже и дају одговори. Реч је о следећим проблемским круговима и постављеним питањима: каква је улога музичког израза у перформансу, који се елементи музичког израза задржавају/доминирају у уметничком перформансу, да ли је савремена музика у перформансу *означитељ* или *означено*, каква је улога перформативног дискурса у савременој музици, као и какву друштвену улогу има уметнички перформанс у актуелном времену.

Приступајући феномену перформанса као свеобухватном и вишеслојном, самим тим, вишезначном уметничком изразу, који је од самог почетка свог етаблирања теоријски веома исцрпно истраживан и разматран, Арсићева је за циљ своје докторске дисертације поставила његову теоријску разраду из још једног специфичног угла. Наиме, тај нови угао посматрања спроведен у дисертацији јесте преиспитивање узајамног односа музике и перформанс уметности, дакле, посматрање музике и перформанс уметности као догађања које настаје *hic et nunc*, као и претпостављено интердисциплинарно уодношавање визура студија извођења, теорије текста, телесне уметности, теоријске психоанализе, као и теорије уметности и теорије културе.

Основне полазне хипотезе докторске дисертације

Прва хипотеза од које ауторка полази гласи: „перформанс је најстарија уметничка форма чији су елементи уткани у темеље културе и уметности човечанства” (стр. 13) Докази изнете хипотезе тражени су и нађени у анализи поља студија извођења, анализи и читању уметничког перформанса теоријама текста (интертекстуалност, хипертекст), преко класичне психоаналитичке и неоаналитичке теорије, као и кроз историјски прилаз концепту уметничког перформанса. Друга ауторкина хипотеза јесте: „ако се уметнички перформанс сагледа као текст чији су структурали елементи различити знаци, онда је један од њих и музика” (стр. 15). Доказе за ову изнету хипотезу, ауторка показује и доказује у дисертацији тако што музички дискурс у перформансу тумачи као један од (свепрожимајућих) сегмената дела, као носиоца сопственог текста (који се презентује као

аутономна пројекција смисла и значења) и као кохезивни и конективни елемент чија функција може да се доживљава у широком распону тумачених и/или (не)очекиваних идеја. С тим у вези, кандидаткиња истражује и утицај музике на перформанс уметности и, обрнуто, утицај уметничког перформанса на савремено музичко стваралаштво у оквиру одабраних студија случаја.

Методe примењене у докторској дисертацији

У својој докторској дисертацији Арсићева је сходно одабраном интердисциплинарном приступу феномену перформанс уметности и перформативног дискурса музике предложила следеће теоријске методолошке основе и низ методолошких приступа којима се у раду доследно руководила: критичко-аналитички метод читања и компаративни метод поређења теоријских текстова различитих платформи, то јест, релеванте литературе из домена теорије уметности (Шуваковић, Шекнер), теорије текста (Барт, Кристева, Леман, Форие, Еко), студија перформанса (Јовићевић, Вујановић, Ауслендер, Павис, Голдберг), студија *body arta* (уметнички процеси и методе уметничког извођења у делима Акончија, Абрамовићеве, Ђине Пане и Јоко Оно), као и теоријске психоанализе (Фројд, Лакан, Жижек, Кристева); примена постигнутих критичко-аналитичких и компаративних резултата на теоријски предмет рада, дакле, на праксу музике и перформанс уметности; историјско-прегледни метод. Рад Арсићеве на докторској дисертацији јесте критичка и метакритичка расправа која, заснована на поменутих методама, резултира конзистентним теоријским и научним истраживањем.

Резултати истраживања

Кандидаткиња Аница Арсић је докторском дисертацијом *Музика и перформанс уметност – интердисциплинарни приступ* доказала своје хипотезе, поставила и научно аргументовала читаву једну палету могућности уодношавања перформанс уметности и музике као перформативног чина. На основу изабраних студија случаја, повезаност перформативног уметничког дискурса са музичким изразом Лори Андерсон, Мередит Монк, Бенцамина Јусупова или Светлане Спајић и Марине Абрамовић, указала је на то како поменути уметници, приступајући са мултимедијалног аспекта, користе перформативност у својим остварењима.

Кандидаткиња је дисертацију написала јасним, прецизним, егзактним, језгровитим, једном речју, лепим језиком. Успела је да на занимљив и провокативан начин укаже на

лепезу сложених форми перформанса, његове хомологне уређености која означава уметничко дело као корпус сачињен од различитих слојева која синхронно функционишу и презентују се као јединствен и жив ентитет који се непрекидно мења носећи карактеристике времена у коме се експонира, при чему се музички израз у перформансу јавља као означивач једног дела динамичке структуре таквог уметничког корпуса, или, још чешће, као интермедијални конективни слој. Дисертација Анице Арсић стога јесте оригиналан и драгоцен допринос разумевању феномен односа музике и перформанс уметности.

Коришћена литература

Добро изабрана и коришћена литература, у смислу теоријских и научних дела (ауторка је користила и секундарну литературу, као и референтне текстове из научних часописа и зборника), омогућила је кандидаткињи систематичан и критички оријентисан интердисциплинарни приступ и разраду постављених теза. У односу на коришћену и коментарисану научну и стручну литературу, импонује начин на који кандидаткиња аналитички и синтетички интерпретира, реинтерпретира, сапоставља теоријски дијалог и, уопште, расправља и примењује различите теоријске поставке у оквиру свог истраживања. При томе, Арсићева је показала способност систематичне обраде великог броја различитих референци из различитих теоријских поља и њихове примене на тумачење феномена односа музике и перформанс уметности.

Закључак и завршна оцена докторске дисертације

Кандидаткиња Аница Арсић је докторском дисертацијом *Музика и перформанс уметност – интердисциплинарни приступ* поставила и реализовала проблемски разрађен интердисциплинарни и интертекстуални научни рад којим је показала и потврдила научну компетентност у контексту студија теорије уметности и медија. Кандидаткиња је докторском дисертацијом показала значајну научну способност за проблемско развијање сложених интердисциплинарних тема у савременој науци о уметности, конкретно о феномену уметничког перформанса који се у 21. веку етаблирао као слободна, истраживачка, аналитичка, филозофска и метафизичка форма која је сфере свог деловања проширила и изван граница уметности и постала културолошка одредница актуелног времена. Наиме, кандидаткиња је успела да научно конзистентно примени

поставке савремене теорије уметности, теорије културе, теорије текста, теорије извођења, теорије телесне уметности, као и теоријске класичне и неоаналитичке психоанализе на поље разматрања и тумачења феномена односа музике и перформанс уметности.

Комисија оцењује докторску дисертацију Анице Арсић као разрађен и иновативан истраживачки научни рад којим су показане и доказиване најважније теоријске потенцијалности тумачења односа музике и уметничког перформанса као културолошке парадигме која је пратила и прати развој друштвене мисли, као и различита уметничка настојања у потрази за смислом и значењем уметности.

Комисија са задовољством предлаже Већу Интердисциплинарних студија и Сенату Универзитета уметности у Београду да прихвати Извештај, те да покрене процедуру за јавну одбрану докторске дисертације Анице Арсић ***Музика и перформанс уметност – интердисциплинарни приступ.***

Београд, 11. децембар 2014. године

Чланови Комисије:

др Тијана Поповић Млађеновић, ванредни професор ФМУ, ментор

др Миодраг Шуваковић, редовни професор ФМУ

др Бранка Радовић, редовни професор ФИЛУМ факултета Универзитета у Крагујевцу

др Никола Шуица, ванредни професор ФЛУ

др Марија Масникоса, ванредни професор ФМУ